

Hårderups posten

Nr. 15 — November 1985
8 kr.

Bokskogen i Hårderupshult är ett
ganska intressant naturområde.
Det framgår av en nyligen gjord
naturinventering i Sjöbo kommun.

Naturen kartlagd

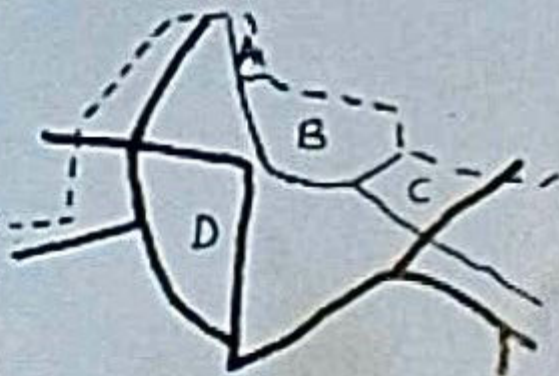
Under sommaren och hösten 1984 inventerades alla naturområden i nordöstra delen av Sjöbo kommun. Inventeringen gjordes av Tommy Wikberg i Näsby. Han har erfarenhet av liknande arbeten på andra håll i landet. Alla icke odlade markområden omfattande minst $\frac{1}{2}$ tunnland har varit föremål för kartläggning och beskrivning. Tommy har genomströvat samtliga dessa naturområden och numrerat dem på kartan. Genom att sedan förse kartan med en del symboler för exempelvis dominerande träslag och därtill en kort beskrivning av florans i sin helhet, så kan man få en ganska god bild av hur naturen ser ut på de olika ställena.

Vilken är då nyttan med inventeringen? Jo, så här förklarar Tommy:

- Detta kan bli ett mycket användbart instrument i många botaniska skyddsfrågor och övriga naturvårdsfrågor. Det kan t.ex. gälla frågor om vägdragningar, bebyggelse, friluftsliv, allmänna hänsynstagande i skogsbruket eller speciella skyddsåtgärder för värdefulla skogsbestånd. Även inom de agrara näringarna och försvaret kan vegetationskartor, såväl som systematiserad information om olika naturtyper vara av intresse. Vi ska nu titta lite på vad Tommy har hittat i Härderup, Skusparp, Starrarp, Starrarps ora och Bjälkhult.

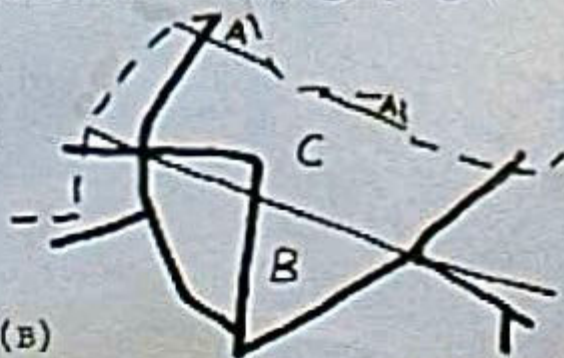
I den allmänna beskrivningen av inventeringsområdet står bl.a. följande:

Den nordligaste delen av inventeringsområdet, vid Bjälkhult, tangerar Linderödsåsens urbergsformation med gnejsgraniter (A) bildade för mer än 2.000 miljoner år sen. Söder härom, i ett område kring Fuus utgörs berggrunden av en vit kvartsitisk sandsten (B). Denna övergår mot öster i en yngre, grå och finkornig sandsten, s.k. Höörsandste (C). Denna påträffas i ett område norr och nordost om Vallarum. Dessa tre bergarter ger upphov till en trivial och artfattig vegetation på grund av sitt ringa innehåll av mikronäringsämnen. Silurisk lerskiffer (D) täcker hela den södra delen av inventeringsområdet och består huvudsakligen av grå fossilfattiga siluriska lerskifferar.

De lösa avlagringarna inom området domineras av skiffer-urbergsmoräner avsatta av nordostisen. Dessa moräner är förhållandevis bäriga på grund av sitt innehåll av moränlera. I den

nordligaste delen av inventeringsområdet förekommer näringsfattiga urbergsmoräner (A) som till övervägande delen är uppbyggda av moränsand och moränna. Urbergsmoränen innehåller också här stora mängder block och sten. I gränzonen mellan lerskiffermoränen (B)

i söder och urbergsmoränen i norr finns ett smalt område med näringsfattiga sandstensmoräner (C) som dominerar den nordligaste delen av inventeringsområdet.

Mot norr höjer sig landskapet ungefär 100 m och övergår i Linderödsåsens utlöpare mot nordväst.

De flesta vattendragen är obetydliga och flyter åt skilda håll. De strålar samman från norr, öster och sydost till huvuddalgången, som löper i västlig riktning och upptages av Tolångaån. På många ställen har vattendragen format attraktiva dalstråk i landskapet exempelvis vid Starrarps ora.

En viss faktor eller flera faktorer tillsammans har lett fram till en indelning av naturtyperna i tre klasser, där klass 1 tillmätts de mest värdefulla naturtyperna inom regionen (kommunen). Till klass 2 har förts de naturtyper, som är värda att uppmärksammas bl.a. ur den aspekt som framgår av angivna värderingsfaktorer, medan klass 3 använts för alla övriga inventerade naturresurser. Vidare har klass 0 använts för objekt, som bedömts vara utan värde ur natur- eller rekreationssynpunkt.

Inom våra byar finns inga klass 1 områden, däremot några klass 2 områden men den övervägande delen av naturområdena tillhör klass 3, samt några få klass 0.

Här ska endast redogöras för klass 2 områdena och sådana hittar vi endast i Härderup och Starrarp.

Om vi börjar med Härderup, så är det större delen av bokskogen i Härderupshult, som är värdefull inte minst ur rekreationssynpunkt. Av markfloran i Hultet kan nämnas kruståtel, harsyra, ekorrbär, häslebrodd, liljekonvalj, gulplister, skogsbingel bland de växter som är mest iögonfallande.

Sedan har vi den s.k. Börjes fälad, som kan vara värd att bevara både ur rekreations- och kulturhistorisk synpunkt, vilket f.ö. påpekades redan i förra numret av Härderupsposten.

Vidare har vi Ådalen västerut från Härderupsgården, samt naturbetesmarken, den s.k. beteskulturen. Detta anses värdefullt för landskapsbilden och här skulle jag vilja påpeka även ur kulturhistorisk synpunkt, eftersom dessa marker varit gemensam betesmark för Härderups gamla by och således haft sitt nuvarande utseende och användning i åtskilliga hundra år.

Härderups mosse är intressant för djurlivet, främst fågellivet, vilket också tidigare påpekats i Härderupsposten. Bland växter kan nämnas blåståtel, kråklöver, häslebrodd, kruståtel, lummer, majbräken och blåbär. Slutligen har vi naturområdet öster eller nordost om Härderups Nygård. Området anses intressant ur rekreationssynpunkt och ur kulturhistorisk synpunkt. Området betraktas som hagmark med inslag av både al, ek, björk, bok och hagtorn. Av markfloran nämnes våtarv, hönsarv, förgätmigej,

harsyra, kärrtistel, brännässla, lundgröe, ängsryra, smörblomma,
lentätel, ängsgröe, gräsetjärnblomma, blodrot, nysört, gökart
slenört.

I Starrarp är det mossen, som liksom i Härderup är av betydelse för djur-
livet. Växtligheten består bl.a. av kärrtistel, kärrgröe, starr, tuvtätel,
älgräs, brännässla, svalört, stinknäva, kärrdunört, kärrgröe, nejlikrot,
jordtistel, brunört och smörblomma.

Av viast kulturmistoriskt värde är också falad och skog norr om Starrarps
by tillhörande Starrarp 2 och 3. Här omnämnas följande växter. Al, en,
harsyra, svalört, brännässla, maskros, smörblomma, kärrdunört, våtarv,
ängsgröe, brunört, majbräken, kärrtistel, förgätmigej, liten blåklocka,
rödsvingel, gråfibbla, rödven och vårbrodd.

Det bör också nämnas, att större delen av Klöverakulleskogen är värdefull
av flera orsaker.

Bertil

Sommaren i Hultet 1985

Här har vi alla, som på något sätt klätt ut sig för hultadansen i
somras. Pler var det inte tyvärr. Pr.v. Inger och Henric Falkenberg.
Uletofta, Ann-Britt Klang, Härderup, Anita Johansson, Malmö, Rose-
Marie Conradsen, Malmö, Kurt Johansson Sniberup samt undertecknad.

Bertil

Bögick Bansen i hullet.

Av Gunnar Persson
Dala

Den första gången jag var i Härderupshult var för omkring 50 år sedan. Då var platsen livligt frekventerad, ungdomar kom från olika socknar milavägar ifrån, fast det bar åstad på cykel. Det var inget att fara runt omkring till dansplatserna i skogshulten, fast man kanske gjort ett dagsverk hemma på gården innan.

Nu idag är dansen här bara sporadiskt, det är till högtidsaftnar man dansar här ideellt, men på riktig dansbana. Platsen är känd som en gammal dansplats där ungdomen kom redan för mer än 100 år sedan för att dansa på en rund jordbana mitt inne i skogen.

Midsommarafton är nu den andra dansaftonen för året. en gång i tiden var det ungdomens stora högtid.

Om vi förflyttar oss mer än ett halvt sekel eller 100 år tillbaka i tiden, då var Kristihimmelsfärdsdag årets första utedansdag. Och den som den dagen till åra inte tog ut till dans, han blev kallad för "kristihimmelsfärdsmorfar". På den tiden var det ingen ståt, man kom klädda i alla sin enkelhet, det kunde bli dans i träskor. Den som kom i "lärako" den blev kallad "höjfare". Det var liv och lust, man dansade så det ekade i jordbanan. På den tiden kunde man även samlas vid ett vägskäl och dansa.

Spelmanen kom med sin fela på ryggen, den låg i en påse av grävlingsskinn. Den som i dessa bygder var mycket anlitad på den tiden var "Blinge Jins". Han lär ha spelat fiol också, men vid en olycka hade han mist ena armen, så han övergick till "drängkammarrorgel". På den tiden fick spelemannen spelmanspengar, som mest blev av kopparpengar, som lades i hans hatt när skänklåten spelades. Men en del var snåla, man ansåg att gubben inte såg vem som gav pengar, så ett par handfasta pågar tog hans hatt och gick omkring bland folket för att få utkräva spelmanspengar till denne fattige man. Nog fanns det en del snåljudar, som rynde från platsen då det närmade sig kollektids.

Idag är vi bortskämda med musik genom radio och TV, ibland blir man lite smått förbannad, för vilken negermusik man bjuder på. Jag minns en gång från Hallabacken att man hade sådan musik, den skrälade så man tyckte att fåglarna stannade upp i sin sång för att inte bli stendöva. Då frågar man sig: Vart har den gamla folksmusiken tagit vägen. Men det är väl så att man tycker att en gammal gubbe--- som sägs vara kulturell, han har inte där att göra. Annat var det förr i världen, då spelades toner från

6 fiolerna så underbara att fåglarna kunde lyssna, för att sedan ta upp dessa toner i sin sång. Hör på näktergalen eller staren --- o.s.v. I gammal tid sägs det att det fanns spelemän, som lyssnade på fågel-låten samt tog upp toner från dessa melodier. På så sätt blev de toner, som spelemannen lockade fram på sin fela mjuka och harmoniska. Jag minns en gammal man i min ungdom, han sade en gång i purr glädje, att han kunde dansa polska med kvasten på logen, då han hörde tonerna ljuda från ett skogshult. Han ville så gärna gå dit, men hans kärring förbjöd honom, hon hade blivit religiös och bara suckade då hon hörde dansmusiken, som hon ansåg hörde djavulen till --. Då var dansen även hatad av det s.k. andliga ståndet och många gånger lät pater sin vredes åska rulla över folk som gick till dans. För dansade man på natten, så kunde man inte höra predikan dagen därpå. Då sov de. Men Gud Ske lov är, som vi allom vet, numera tidsparollen "humanitet". Självt har jag ett minne av när den nya tidens dans kom till bygden och här vill jag citera hur en fingerfärdig yngling av den gamla goda stammen skaldar följande, vi kan skriva 1914. Denna beskrivning liknar i mångt och mycket dansen i dag. Las och bedöm!

Midsommarafton ljusa kväll
 det skulle bli en munter sväng
 på banan vid fiolers gnäll
 och som jag ville se en släng
 av dansen, gick jag ur min sång
 ty nöjet lekte i min håg
 men vill ni veta vad jag såg?
 Ett snävackjolars strängande
 ett vidabyxbenssvängande
 ett handpåaxelslängande
 och hattpåackenhängande.
 Ett knäigt bakåtförande
 ett klampande, ett körande

ett stampande, ett gående
 ett trampande, ett flående
 ett knyckande, ett blinkande
 och ryck och axelvickande.
 Ett livligt knäna böjande
 ett stigande, ett gumpande
 ett nigande, ett jumpande
 ett oskönt kroppsligt vridande.
 Här slutar mitt lidande,
 med tårar i mitt ögas glans
 ty ingen möjlighet väl fanns,
 att detta skulle kallas för dans!

PÖRTECKNING ÖVER NÄRHINGSIDKARE I BJÄLKHULT, HÄRDERUP, SKUMPARP OCH STARRARP.

Bertil Karlsson, Starrarp. Snickare. 0415-42079

Inge Andersson, Starrarp. Utför maskinservice och byggnadsarbete. 0415-42025.

Lars-Åke Jennhags byggnadsfirma. Starrarp. 0415-42110.

Lennart Borg. Starrarp. Köper och förmedlar livkalvar. 0415-42125.

Månssons maskinstation. Härderup. Utför diverse jordbrukskörslor. 0416-30029.
 Säkrast morgon och kväll.

Sjölines maskinstation. Härderup. Utför jordbrukskörslor och grävning.
 0416-32091.

Sunes bil. Sune Sörensson. Starrarps Ora. 0415-42022.

Video import. Lasse Lagnebo. Starrarp. Service och försäljning av allt inom
 radio och TV-branchen. 0415-42014 säkr. efter 19.00.

En helt vanlig dag

Av Gert Hallkvist
Malmö/Pränninge

Morgonljuset silade in i springan mellan fönstersygen och rullgardinen och en ny dag höll på att börja för oss på sommartorpet. Jag var halvvaknen då en envis fluga landade på min panna. Jag fäktade med armarna och flugan tog en rundtur i rummet och landade på samma ställe. I samma stund började väggklockan slå och jag räknade slagen. Sju gånger slog hon.

Dags att komma ur sängen, det började svida i kaffetarmen. Då slog jag en blick åt min frus bädd och gjorde den glada upptäckten att hon redan stigit upp.

- Jo, jo, det var till att vara morgonpig. En omiskännlig doft av kaffe spred sig från köket till min näsa och det gick lätt att komma ur "säng-halmen".

Dagens första intresse var att kolla sommarhimlen för att se om den var lika blå som den var i min barndoms somarmorgnar på landet.

- Nåja, blåare kunde den varit, men den fick duga.

I köket väntade torparmor med kaffetåren och smörgås med ost.

Trots att man har semester, så måste man ju både raka och tvätta sig och efter att detta var gjort blev man riktigt vaken. Kallt brunnsvatten är ju annat än varmt vatten hemma i stan.

En liten promenad upp till brevlådan för att hämta dagens tidning. Att sedan få slå sig ner i en vilstol på gräsmattan och få läsa om allt elände i världen, får en till att tänka på hur bra och skönt man själv har det. Bara det att sitta här i lugn och ro, matt och belåten och läsa dagens tidning ackompanjerad av fågelsång och känna hur solens strålar börjar varma, är för mig en av höjdpunkterna på dagen.

Torparmor hojtar till, det är dags för dagens inköpstur. Efter att ha fått inköpslistan och pengar ur hushållskassan bär det iväg till ING-BRITTS HANDELSBOD i Pränninge, där jag utan stress och jäkt plockar till mig mina varor och lite prat om vädret hör till och ett vänligt ord på vägen hinns också med, innan jag åker tillbaka till min tidning, som just den dagen innehöll en intressant artikel om hembygdsforskaren Gunnar Persson i Västerstad.

Väl hemkommen och nersjunken i en vilstol tycker mor i huset, att det börjar bli för mycket vila, så hon tycker det är dags för dagens motionspromenad, efter förmiddagskaffet.

Sagt och gjort, vi gav oss iväg in i Klöverskulleskogen och in på för oss okända vägar och stigar. Det är underbart skönt och varmt, vi hör åska på avstånd, men regnet håller sig borta. Lön för vår möda fick vi genom att

det fanna rätt gott om smultron och det är inte fy skam för en stadsbo. Hemma igen blir det så tid för middag och aväten i det gröna blir den enklaste måltid faktiskt en festmiddag. Visserligen hade vi åskådare, ett tiotal kvigor glodde på oss, men dom såg ut att mest ha att göra med sin egen middag.

Efter diskbestyr och en vilostund har min nyfikenhet tagit överhand.

- Vad är TOCKABODEN?

Vi har nu en längre tid sett skyltar vid vägrenen, som väckt vår nyfikenhet och vem vill dö nyfiken? In i bilen och iväg på slingriga vägar. Naturen blir allt mera vildvuxen, en skön trakt med skog och ångar med betande djur. Och så där ligger ju vårt mål, en liten gård i vinkel inne i skogen och att vi var komna till rätt ställe var det inget tvivel om, för en smidd "tocke" prydde sin plats på gårdsplanen. Nu hade vi otur, det fanns tyvärr ingen hemma, så vi fick nöja oss med att titta oss omkring. Det får väl bli ett återbesök vid ett annat tillfälle. Vi åkte tillbaka till vårt sommartorp och drack en eftermiddagskopp.

På kvällskvisten är det skönt att bara "sitta" och tänka och tänker vi inte så bara "sitter" vi. Det sägs ju så om oss skåningar och nog ligger det något i det. Och har man ingenting speciellt att göra, så nog är det så att tankarna löper i sina egna banor. Fränninge, Hårderup, Starrarp, Puus, Bjälkhult och allt vad byarna häromkring heter är ju inga världsmetropoler precis och det skall vi vara glada för. Stressiga och stimmiga orter finns det gott om, men ro och stillhet får vi ofta leta efter. Men här finns det av båda delar. Mitt paradiset finns i Fränninge och jag har hela dess trakt i mitt hjärta. När man sitter i stan på vintern i sin lägenhet, så längtar man till fågelkvitter och sommaren på torpet. Ännu en dag på min semester har gått och efter en kopp kaffe i vårt kaffehörn, så är det skönt att dra sig inomhus och krypa till koja. Lantluften tar på krafterna för en stadsbo, man är ju mera van vid bensinångor. Vid en sista blick över nejden, ser jag våra närmaste grannar är komna tillbaka. De kvigor som bevittnade vår middag har nu gått till ro på andra sidan gårdet. Så jag stängde min ytterdörr och gjorde likadant, nöjd efter en skön dag.

SYFÖRENINGS-AUKTION

Starrarps kyrkliga syförening hälsar, att alla är välkomna till deras Årliga auktion i Församlingshemmet i Fränninge den 29 nov. kl. 18.30 Förutom auktion blir det filmvisning och kaffeservering.

Svenskarna lär man känna Först i nöden.

Depressionen, nazitiden, efterkrigstidens tekniska utveckling och Alderdomen. Så vill Erna Papp i Starrarp sammanfatta de omständigheter, som har format hennes livsöde.

När Erna, nu som pensionär, ser tillbaka på sitt liv, så blir det en berättelse fylld av dramatiska händelser och av tvära kast mellan hopp och förtvivlan.

Erna föddes i Bayern 1920. Från sin barndom minns hon depressionens påfrestningar och hur olika politiska åskådningar grep in i människornas liv. Erna har aldrig varit politiskt aktiv, men politiska diskussioner oröglade hennes hemmiljö. Många familjer splittrades av olika åsiktsyttringar och ännu fler familjer skulle bokstavligen komma att bli splittrade av politikens konsekvenser.

Hitler kom till makten i Tyskland. Hans första år gick i framstegens tecken, så inte undra på, att många sympatiserade med nazismen. En kvinnlig släkting till Erna menade, att Hitler aldrig skulle komma att börja krig, eftersom han ju själv upplevt 1-ns världskrigets fasor. Det skulle snart visa sig, att hon hade fel.

1939 bodde och arbetade Erna i Berlin. Beskedet om krigsutbrottet fyllde gatorna i Berlin med förtvivlade och gråtande människor. Men gråten blandades med militärmusik och om det överhuvudtaget fanns någon entusiasm för kriget, så var det just bara inom krigsmakten. Vid krigsutbrottet bedömer Erna, att 80% av tyska folket var emot Hitler.

Erna hade nu gift sig, men hennes man blev inkallad till krigstjänst. För Erna påpekade han, att han kämpade för Tyskland och inte för nazismen. Tyska folket fick veta ytterst lite om vad som verkligen hände inom och utom Tyskland. Erna fick en gång höra ett rykte, som påstod, att det fanns speciella koncentrationsläger där motståndare till nazismen bestraffades hårt. Hon berättade detta för sin chef. Denne svarade:

- Jag har ingenting hört. Du har ingenting sagt. Att prata mera om detta kan kosta oss livet!

Sådan var den verklighet, till vilken Erna nu skulle föda sitt första barn. Barnet, en flicka, var nära att komma för tidigt. En bomb träffade huset intill där Erna bodde. Chocken var nära att leda till missfall.

Möbelfabriken där Erna både beställt och betalt möbler till deras nya hem bombades och borta var både pengarna och möblerna.

Ernas man återvände från Stalingrad med en kula genom armbågen. Efter

tillfrisknandet skickades han åter till fronten i Öster. Han kom inte levande tillbaka.

24 år gammal blev Erna krigsänka med två barn. Hon hade nu återvänt till Bayern. Barnen bodde hos en moster i ett mindre samhälle. Själv gick Erna på barnmorskeskolan i München och arbetade på universitetsslasarettet. Bomber från flyganfall skadade nästan dagligen lasarettet. Patienterna fick flyttas hit och dit. Byggnaderna krävde dagliga reparationer. Till detta arbete kommanderades krigsfångar bl.a. från Frankrike. Även personalen på lasarettet fick efter förnöga hjälpa till med att hålla byggnaderna i användbart skick.

Tillvaron i Tyskland under kriget präglades inte bara av krigets fasor, utan även av sammanhållning och kamratskap. Man hjälpte varandra. Mat fanns det någorlunda tillgång på. Ute på landsbygden kunde man alltid få köpa lite mat av småbönderna till överkomliga priser.

Den hjälpsamhet som fanns under kriget, försvann i samma stund som kriget slutade. Istället kom egoismen att präglade tillvaron. Alla tänkte bara på sig själv. Svarta marknaden växte snabbt och priserna steg skyhögt. Bristen på mat märktes fort. Amerikanerna levererade visserligen mat, men det var fråga om ytterst små ransoner. Tyskarna skulle få känna på hur det kändes att svälta, menade amerikanerna, liksom polackerna fått göra under den tyska occupationen.

Alla hemska upplevelser, som Erna upplevde under kriget, satt som svårslukta sår i hennes inre. Sverige blev en läkande salva för såren. Hit kom hon 1955. I Lund träffade hon en ny livskamrat. Gyorgy hade kommit som flykting från Ungern 1956. Under revolutionen hade Gyorgy visserligen inte varit politiskt aktiv, men han var emot kommunismen. Alltså sattes han tillsammans med sin syster och många andra på ett lastbilsflak för transport till fångläger i Ryssland. Under färden anfölls fångtransporten. Chauffören och fångvaktarna hoppade ur bilen för att ta skydd och besvara eldgivningen med kulsprutepistoler. En av fångarna på lastbilen såg chansen. Han hoppade ner från flaket, in i hytten och fick igång bilen och med ilfart körde han mot österrikiska gränsen.

Detta var inte första gången Gyorgy varit fånge på väg till Ryssland. Vid krigsslutet blev han också satt på en transport österut, men den gången räddades han av en oväntad amnesti, som Stalin utfärdade för alla ungrare. Dessförinnan hade han varit nära att frysa ihjäl i samband med den tyska reträtten från Ryssland. Genom att trotsa eldningsförbudet klarade han livet.

Efter flykten från Ungern 1956 valde Gyorgy att få komma till Sverige. Här mötte han Erna. De kom från olika länder med olika kulturer, men båda hade upplevt kriget med alla dess ohyggligheter. Detta knöt dem samman. De förstod varann.

Tillsammans försökte de att bygga upp en tillvaro här. Sverige var frihetens

och möjligheternas land.

Erna och Gyorgy fick dock känna på motgångar även här. Tre gånger fick de börja från ekonomiskt nolläge. De hade inga pengar när de började. När de sedan hade arrenderat en mindre slakterirörelse i Halmstad och ägaren gick i konkurs, så förlorade de allt. Det blev till att börja om igen. De flyttade till Starrarp och satte upp hönseri. Då kom salmonellen och tog deras 5.000 höns. Det blev till att börja om för tredje gången. Erna arbetade inom sjukvården i Hörby och Gyorgy arbetade som styckare på Skanek i Kävlinge. Deras hem i Starrarp renoverades och de kunde nu se fram emot en lugn och trygg ålderdom tillsammans.

Men ödet ville annorlunda. Gyorgy rycktes hastigt bort i en hjärtinfarkt. Erna står nu åter ensam, änka för andra gången.

Det har varit en svår tid för Erna, men hon känner stor tacksamhet mot grannar och goda vänner, som stöttat henne och hjälpt henne på alla sätt.

- Svenskarna lär man känna föret i nöden, säger Erna, för då ställer de verkligen upp.

Trots alla grymheter som Erna fick uppleva under kriget, så är hon inte bitter. Hon känner inget hat till vare sig ryssar, tyskar eller amerikanare. Hon vill förbrödring mellan folken och att vi måste försöka förstå varann. Det är fel att, som vi ofta gör, måla öst helt i svart och väst helt i vitt, ty det gagnar inte vänskapen mellan folken och det gagnar inte freden.

Bertil

Två söser.

Två söser har fötts i Starrarp i år. Emma ser vi här med pappa Inge hemmahörande på Starrarp 1 och Camilla med mamma Ingrid på Starrarp 3. Och så har Paul också kommit med på ett hörn.

Minnen och hägkomster från

Starrarps ora.

Av Assar Gallby
Eskilstuna

Genom förmedling av Anita Persson fick jag i min hand novembernumret av HÄRDERUPSPOSTEN. Som Färsing i försakingringen beredde det mig stort nöje att läsa om livet i Starrarp förr och nu.

I minnet erinrar jag mig rätt klart de somrar, framförallt på 40-talet, då jag vistades hos Johan Nilsson på Starrarps Ora tillsammans med min fostermor Ida Lindgren.

Första hägkomsten som kommer fram för min inre syn är när jag som 7-8-åring körde omkring med en uttjänt fyrkantig brödburk på cykeln och lagade Johans väg så som jag sett att "vägbilens" gubbar gjorde - en skyffel grus här och en där tagen från det lutande flaket.

Jag hade frågat Ola Månsson om jag fick ta grus från den hög han hade liggande vid den gamla "varmöllan" som också tjänade som postkontor och där Komstedt avlevererade post framåt eftermiddagen. Ola gjorde väl den bedömningen att några större mängder inte skulle försvinna och gav mig nådigt tillstånd att leka privat vägförvaltning.

"Ola Möllare" minns jag som en färgstark person och en gudabenådad berättare. Så gott som varje eftermiddag kom han lagom till eftermiddagskaffet klockan tre under förevändning att läsa Ystads Allehanda som Johan prenumererade på. Oftast hade han Källerstan som byte.

Var det vackert väder satt vi oftast ute under den underbara hängaskan och småpratade. Tyvärr var jag för ung för att rätt förstå att hans historier och möte med s.a.s. både vanligt folk och original borde jag tagit till mig och bevarat.

Jag har dock ett klart minne från senare tid. Jag var i 25-årsåldern och gick på seminariet i Växjö och vi satt just under hängaskan en underbar sommar dag och kom att prata om Piraten.

- Ola har ju på några auktioner träffat Piraten. Hur dan var han?

Ola tittade på mig en lång stund och sa sen sävligt:

- Aah, han va' som han va'!

Jag har ofta funderat på det svaret utan att bli klok på vad han egentligen menade...

Jag minns Johan som en glad, vänlig och ytterst generös människa innan depressionen så tragiskt bröt ner honom. Någon större boklig bildning hade han inte, men jag har aldrig någonsin träffat någon annan människa som utantill kan deklamera Tegnér's "Fritjofs saga" såsom Johan kunde. Han var dock en hängiven veckotidningsläsare - Allers, Hemnets Veckotidning, Se, Lektor... sju stycken var det, minns jag. Och oftast fick

jag cykla till Vollejö så gott som varje dag och köpa en tidning, för de utkom ju olika veckodagar. Var han inte upptagen med alldeles speciell syssla la han sig på soffan och läste följetongen. Han behövde aldrig gå tillbaka till föregående nummer för att se efter hur avsnittet slutade, det hade han helt klart för sig.

Jag har tidigare nämnt Piraten. Jag erinrar mig att när jag en gång stod grensle över cykeln och kollade lappen där ärendena var nedtecknade, så var det någon på besök - det var inte Ola - som sa:

- Och så akta dig påg, så inte Nils Galilée eller Franskan kommer och tar dig. De kan hålla till i Hultet.

Jag minns att jag redan i svängen vid Hildings och Signes affär tog en fruktansvärd sats och kämpade mig upp för backen och sen utför i rasande fart. Inte förrän vid S-svängen i Härderup vågade jag andas ut.

På måndagar - tror jag - var det "äggdag" hos Johan. Då kom man gående, cyklande eller "aganes" med häst och vagn och levererade sina ägg, som vägdes i kammaren, betalades enligt veckopriset och sen plockades ner i stora trälådor som några dar senare slängdes upp på lastbilen från äggexporten i Degeberga. Det var veckans stora händelse.

Andra avbrott i det sorglösa livet var när drickabilen, brödbilen eller fiskbilen kom. Sex pilener och sex laskedrycker skulle det vara, sällan mer eller mindre. Jo, en kagge svagdricka hörde också till stående beställningen.

Jag kan inte gå förbi mölledammen. Där lärde jag mig simma med en cykelslang virad runt magen och plaskade runt bland karpar och gyttja - stundom också bland grodyngel. Något renlighetsbad var det väl inte, men man var inte så noga på den tiden.

En annan påg och jag (jag minns inte vem) gick en gång och fantiserade om att göra en flotte och segla med. Vi fick syn på en mängd bräder, som låg i Olas kohage och som var utbytesbräder för Olas enorma vattenkvarnhjul. Vi sökte upp Ola och frågade om vi fick göra en flotte. Han följde med till brädhögen. Oförsiktigt nog visade jag hammare och en spikkartong med 4-tumspik som jag "snott" med mig.

- Jo, nog kan ni väl få ta några bräder pågar, men ni får inte spika i dom och ni får lägga tillbaka dem i högen.

Vi stod kvar lite snopna, men kom sen på den ljusa (!) idén att vi lägger tolv bräder i fyrkantsförband och när vi tippar i dom från den lilla bron över kvarnrännan, så kastar vi oss på och håller fast i hörnen. Idén var hur dum som helst! Det blev ett enda stort plask och bräderna flöt iväg. Vattenhjulet stod stilla så det var inget sug utan vi fick ta ett gammalt "byke-kar" och ro ut och bärga de kringflytande bräderna. Vi hade ett förskräckligt "göre" minns jag, innan "flotten" var tillbakalagd.

Med VANLIGA HÄLSNINGAR från "pågen hos Johan" (Det finns säkert läsare som minns mig.) Assar Gallby (tidigare Andersson) folkskollärare. Eskilstuna.

Man lever inte för att jobba.

Notskrivning Inge Lindholm
Text o musik Sven Ohlsson

Jobba på måndag från morgon till kväll
jobba till fredag ja då är man snäll
sen skall man vila de två som är kvar
vila och stulla ja då får man bra Man
lever inte för att jobba nej man jobbar för att leva men
vet du ej vad skillnaden är så bara kämpa på som för ut med
näsa för att för tjäna klöver ja tänk på allt som du behöver och
kanske en dag du blir miljonär ja tänk tänk än då

1.

JOBBA PÅ MÅNDAG FRÅN MORGN TILL KVÄLL
JOBBA TILL FREDAG JA DÅ ÄR MAN SNÄLL
SEN SKALL MAN VILA DE TVÅ SOM ÄR KVAR
VILA OCH STUFFA JA DÅ FÅR MAN BRA

Ref.

MAN LEVER INTE FÖR ATT JOBBA MED MAN JOBBAR FÖR ATT LEVA
MEN VET DU EJ VAD SKILLNADEN ÄR SÅ BARA KÄMPA PÅ SOM FÖRUT
MED NÄSA FÖR ATT FÖRTJÄNA KLÖVER JA TÄNK PÅ ALLT SOM DU BEHÖVER
OCH KANSKE EN DAG DU BLIR MILJONÄR JA TÄNK TÄNK ÄNDÅ

2.

JÄKTAR OCH STRESSAR GÖR MÅNGA FÖR JÄMT
ANDRA OCH VILAR TILL LEDA ALLT JÄMT
NEJ DELA PÅ JOBBEN FÖR LAGOM ÄR BÄST
DELA PÅ JOBBEN BÅD BONDE OCH PRÄST.

100-Lappen som Växer.

Av Allan Sandahl
Vallarum

Vi befinner oss på ett systembolag någonstans i Sverige. En kund som vi kan kalla Svensson är också där för att hämta dagransonen. Han är en populär kund, går alltid direkt från socialkontoret till bolaget och betalar alltid kontant.

Men det är inte Svensson jag vill skriva om idag. Det är hundralappen, som han betalar med. Den har redan i detta ögonblick kostat skattebetalarna minst femhundra kronor. Det är många högavlönade tjänstemän, som skall hantera pengarna på vägen från dom som har arbetat ihop dom.

Det blir allt vanligare att kronofogden måste använda milt våld för att genondriva den berömda socialdemokratiska fördelningspolitiken. Men det är först nu, som det börjar bli verkligt dyrt för skattebetalarna.

Svensson lever farligt och måste ha ett fullgott skydd. Men trots att omkring en tredjedel av alla polisens resurser anslås till detta, så blir skadorna av spritmissbruket så stora, att i vissa områden nästan hälften av alla sjukvårdskostnader faller på spritens konto. Till detta kommer så de enorma sociala kostnaderna. Jag tror inte det är någon stor överdrift att beräkna att varje hundralapp, som socialstyrelsen investerar i ökad alkoholism kostar skattebetalarna 2.000 kr. Och det egendomliga är ju att många helt normala människor tror det kostar bara en eller ett par tior, att ge en alkoholist dagsbehovet, d.v.s. tillverkningskostnaden.

Jag anser att det är lika stort brott att betala drogen, som att tillhandahålla den.

Men dessa problem är ju helt okända för våra politiker.

Nils Månssons giftermät och etablering som egen bond.

Av Sture Persson
Vollsjö

Forts. fr. föreg. nr.

År 1804 slutade Nils Månsson sin drängplats hos riksdagsmannen Olof Andersson i Sjököp och ingick äktenskap med Ingar Olsdotter från Sniberup. I samband med giftermålet övertog de nygifta hustruns föräldrahem, ett mindre hemman Å Sniberup 3. Nils Månsson som under sin tid som dräng i Sjököp vant sig vid förhållanden på den relativt stora gården, började ganska snart se sig om efter ett större hemman, isynnerhet som familjen såg ut att bli större. Redan 1805 förvärvades hemmanet i Skumparp, vilket omfattade halva byn. Den odlade arealen var emellertid vid denna tid ej så vidlyftig. Det mesta av hemmanet bestod av kungsmark och beteshagar. Av ekakogen fanns ej mycket kvar, det hade Andrarums alunbruk ombesörjt. Hela Fränninge socken låg under den s.k. Verkalinjen. Så kallades ett område, som sträckte sig två mil åt alla

håll från Andrarum och inom detta område hade bruket sen gammalt kungligt privilegium på huggning av ved till sina alunpannor. Detta var en svår påлага för bönderna och en olycka för hela trakten.

Det av tidigare agare påbörjade odlings- och dikningsarbetet fortsattes och fortgick under hela Nils Månssons tid, dels med drängar och annan lejd arbetskraft den första tiden och efterhand som sönerna växte till fick dessa överta det mesta ansvaret för hemsets skötsel, isynnerhet som riksdagsarbetet och övriga allmänna uppdrag upptog det mesta av riksdagsmannens tid.

Nils Månsson och hustru Ingar hade 9 barn, 6 söner och 3 döttrar. Dessa voro:

Anna	född 1605	gift och bosatt i Starrarp.
Ola	" 1606	" " " " "
Per	" 1608	" " " " Alestad. Riksdagsman 1656-1657.
Nils	" 1810	" " " " Skarhus.
Måns	" 1812	" " " " Skumparp.
Sven	" 1815	ogift. Präst i Gialöv med namnet Frenning. Död 1899.
Lasse	" 1817	gift och bosatt i Långaröd.
Ingar	" 1820	" " " " Hårderup.
Kjerstina	1822	Död vid 2 månaders ålder.

Förutom sonen Sven blev övriga 7 barn hembygden och modernäringen trogna.

På försommaren 1810 kom den sorgliga nyheten om kronprins Karl Augusts hastiga och av onda rykten beledsagade bortgång och strax därefter regeringens kungörelse om urtima riksdag för nytt tronföljarval.

Häradshövdingen i Frosta och Färs domsaga kallade elektorer för socknarna att sammantrada i Hörby den 29 juni för val av fullmäktige i Bondeståndet. Häraderna hade sen gammalt utsett gemensam representant och därom enades man även nu. Men däremot rådde stark splittring när det gällde personvalet. Olof Andersson i Sjököp som innehaft uppdraget ville inte ställa upp till omval. På frågan om vem de då skulle välja, svarade Olof Andersson:

- Jag tycker ni skall välja den mannen, som tjänade dräng hos mig några år och som nu bor nere i Skumparp, han är en både redbar och kunnig person. För övrigt är Nils Månsson här som elektor för Frenninge socken, vilket visar att han uppmärksamats för sin kunnighet och har redan stort förtroende i hemsocknen. Det verkar som man inte tog särskilt allvarligt på ett riksdagsmannaval på den tiden, enär från 10 socknar i Frosta härad och 5 socknar i Färs härad kom ingen sockenfullmäktige tillstädes.

Olof Andersson föreslog Nils Månsson, vilken i sin tur yrkade på att Olof Andersson skulle återta uppdraget och röstade på honom med Frenninges 15 och 1/24 hemman. Övriga ombud från Färs röstade på Nils Månsson med sammanlagt 53 och 21/48 hemman. Från Frosta härad framfördes 3 förslag. Dels Sven Andersson i Råset, som erhöll röster för 37 och 7/24 hemman, Åke Larsson, Långstorp erhöll röster för 7 och 11/12 hemman, Ola Persson Lyby erhöll röster för 13 och 25/36 hemman. Vid sammanräkningen av dessa röster efter hemmantal hade alltså de flesta tillfallit Nils Månsson. Vid samtliga senare riksdagsmannaval under Nils Månssons tid blev han enhälligt vald. Någon motkandidat förekom ej.

Skumpaspelet.

17

Nils Månsson i Skumparp dog visserligen 1837, men i fränningebornas medvetande lever han fortfarande i högsta grad. Reaktionen på idén att åter sätta upp krönikespelet "Ljusets bonde" har varit enbart positiva. Arbetet går framåt enligt planerna. Följande har hänt under det gångna året:

30 januari: Upptaktsmöte på Ågården dit ett 30-tal intresserade kom.

Där beslöts att bilda en särskild förening för att genomföra projektet. Interimsstyrelse valdes.

5 februari: Interimsstyrelsemöte i Starrarp.

27 februari: Årsmöte i församlingshemmet i Fränninge. Där beslutades att föreningen skall heta "Föreningen Skumpen". Till styrelsemedlemmar valdes Bertil Persson, Starrarp, Aina Gustavsson, Vallarum, Sven Olsson, Fränningeberg, Ewa Andersson, Starrarp, Sture Persson, Vollsjö. Till suppleanter valdes Ingrid Åkerblom, Pregelstad, Britten Jönsson, Fränninge, Anders Hallberg, Fränninge. Till revisorer valdes Karl-Åke Lahn, Vallarum och Erik Jönsson, Vollsjö. Stadgar för föreningen antogs. Den viktigaste paragrafen lyder: Föreningens syfte är att framföra krönikespelet "Ljusets bonde", samt på annat sätt hufvudsakligen minnet av riksdagsman Nils Månsson i Skumparp. Slut citat. Med på årsmötet var Per Carlénfelt, Malmö, som berättade om sin forskning i Nils Månssons släkt, samt överlämnade sin bok "Nils Månssons (Skumpen) anfäder och ättlingar" såsom gåva till föreningen.

20 mars: Styrelsemöte i Starrarp. Konstituering av styrelsen.

16 april: Möte med ledningsgruppen. I ledningsgruppen ingår styrelsen, suppleanterna och speciellt tillkallade medhjälpare. Där valdes Lennart Anderberg, Eslöv till huvudregissör, Aina Gustavsson, Vallarum till förste regissör och Ingegerd Oscarsson, Starrarp till biträdande regissör.

Sommaren ägnades åt medlemsvärvning, så att föreningen nu har ca 200 medlemmar. Under förhösten värvades aktörer. Vuxenskolan i Vollsjö handhar utbildningen av dessa.

16 oktober: Samling för aktörerna i församlingshemmet i Fränninge. Där kom man överens om att träffas varannan onsdag 10 kvällar denna vinter för att i studiecirkelform studera och lära in manuskriptet.

Så långt har alltså arbetet med Skumpaspelet kommit.

Portfarande finns plats för fler medverkande i spelet.

Kontakta gärna någon av styrelsemedlemmarna, om Du vill vara med.

LÄR KÄNNA FÄRSBYGDEN!

Under parollen "Lär känna färsbygden" har Studieförbundet Vuxenskolan den gångna sommaren anordnat rundturer, byavandringar och utfärder runt om i färsbygden.

Sommarens program hade föregåtts av flera studiecirkelar under vintern.

I dessa studiecirkelar hade deltagarna på olika sätt studerat sin bygd i nutid såväl som gången tid. Med det hopsamlade materialet som grund, planerades olika rundturer och vandringar till vilka allmänheten inbjöds. Olika cirkeldeltagare guidade vid de olika turerna.

Två av utfärderna företogs genom våra byar. En lördag i början av juni gick färden från församlingshuset via Härderupshult upp till Sjököp och tillbaka via Vallarum. I slutet av augusti gick en annan utfärd till Bjärsjölagård via Härderup och Skumparp.

Sture Persson och Hilding Olsson guidade den förstnämnda rundturen. Man stannade bl.a. till vid det sk. "Puseriet", en raserad gård, som nu är nästan helt dold i skogen.

Varför är det viktigt att lära känna sin bygd? Vi ställer frågan till Ewa Andersson Starrarp, som är en av studiecirkelledarna.

- Det är viktigt att vi lär känna den bygd vi bor i för att få den rätta henkänslan, för att finna oss tillrätta och trivas. Eftersom jag är inflyttad har jag ett stort behov av att just lära känna min nya hembygds historia, likaväl som jag vill kunna visa andra och berätta för dem om den trakt, som jag trivs så fint i.

Sammanlagt har över 250 personer varit med på sommarens vandringar och utflykter bara i vår del av kommunen.

OCH NU FORTSÄTTER VI!! Nya vandringar och utflykter, omarbetning och kompletteringar av tidigare turer är vad cirkeldeltagarna bl.a. kommer att syssla med i vinter. En rundtur med anknytning till Nils Månsson och en byavandring i Vallarum är önskemål som vi ska försöka tillfredställa. För detta behöver vi nya kunskaper, nya idéer och nya deltagare. Det finns fortfarande möjligheter att komma med i cirkeln. Vi träffas varannan måndag på biblioteket i Vollsjö kl. 19.00. Ring Allan Svantesson, Vuxenskolan eller till mig 0415-42041 om du är intresserad.

Kan du inte vara med i cirkeln, men har material som kan hjälpa oss, vore vi tacksamma om du hörde av dig.

Ewa Andersson

Levet på landet.....

Av May Britt Björkman

Bjälkhult

1965 går mot sitt slut och vi börjar så smått se tillbaka. Hur blev lantbruksåret i vår bygd? På alla gårdar har man naturligtvis haft sina speciella glädjeämnena och bekymmer. Något som har lyckats riktigt bra, en arbetabesparande investering, som gjort vardagsarbetet litet lättare, men också problem när djur blir sjuka, maskiner går sönder och grödor regnar bort.

Så var vi där igen - vid vädret. Vädret som vi är så beroende av. Idealvädret är väl något som de flesta lantbrukare för länge sedan slutat hoppas på, men ibland undrar man om det "måste" vara torra när grödorna ska växa och regn när det är dax att skörda.

Sådden blev sen i vår. Vi hade snö första veckan i maj. Värmen kom i mitten av maj och med den torkan. I månads-skiftet maj-juni hade vi mycket torrt. Ogräset klarade sig bättre än de vårsådda grödorna. Tiden för höskörden närjade sig. Grödorna hade stannat i växten och alla tyckte vi väl att lite regn skulle vara bra. Regnet kom och stannade. Inte så att vi hade ihållande regn varje dag, men praktiskt taget varje dag hade vi någon liten regnaktur. Det var alldeles tillräckligt för att höet skulle förbli vått. En del lyckades vi väl få in mellan skurarna, men tyvärr är inte kvalitén den bästa. Spannmålskörden blev sen och några soliga dagar i september var allt som fanns av tröskor ute på fälten. I deras spår kom halmpressarna. Det gällde att vara snabb och klara av arbetet mellan regnvädren.

Tyvärr gick väl många grödor, som var avsedda som brödsäd, istället som fodersäd och orsakade den enskilde lantbrukaren stora förluster.

Lantbrukets ekonomi påverkas förvisso inte bara av väderleksförhållanden. Under det gånna året har diskussionens vågor gått höga om lantbrukspolitiken, skatter, avgifter, regler och förordningar, som gör det snart när omöjligt att påverka sin egen situation. Starka kostnadsökningar och skatter på produktionsmedel som drivmedel, maskiner, foder, utsäde och handelsgödsel, men inga höjda priser på produkterna från lantbruket. Är det konstigt att bönderna litet varstans i landet reagerar och stoppar mjölkdistributionen, ordnar demonstrationer o.s.v. En lördag i maj kunde vi se bygdens lantbrukare i en mäktig traktordemonstration i Sjöbo. På huvudgatan kom de, traktor efter traktor, stora och små, nya och gamla i en oändlig ström. Många frågar sig vad detta kan göra för nytta. Frågan är naturligtvis omöjlig att svara på, men det är angeläget att informera så många människor som möjligt om jordbrukets villkor och på den vägen minska motsättningarna mellan producenter och konsumenter. Att få till stånd en förändring av hela jordbrukspolitiken verkar kanske svårt eller omöjligt, men det har hänt förut att politiker har påverkats av opinionsyttringar vid sidan av det representativa systemet.

Bjälkhults promenaden 1986

Efter julhelgerna är det tid för Bjälkhults promenad igen. Närmare bestämt söndagen den 19 januari kl. 13.30. Samling i Starrarp, promenad till Bjälkhult och Åter, samt därefter kaffe i skolan. Valkomna då!

Ny älderman.

Vid senaste byastämman och majgillet valdes Tommy Kristiansson till Alderman i Starrarps bvalag för 1986. På stämman diskuterades även framtiden för bvalagets markområden. Ska de säljas eller bli kvar i gemensam ägo? Därom råder delade meningar.

Adress.

Adress till Hårderupsposten: Bertil Persson, Starrarp 7, 270 33 Vollsby
Tel. 0415-42116.

Min barndoms julotta.

I gråer vaddmalrock
en stickad vinterhua
på sin fod en ullen hosesock
i vinterns tid är klär som dua.

Vinterne kjöll e här
fårr pågen o moren
i snien där di går
på väg att höra Guss-oren.

Ännu e de mörst o skomt
väjen smal o kroged
så tilia att de verkar domt
men spännande o roled.

I gåra o hua de lysa
många e tilia oppe
ente har en tid o frysa
näsan släpper iblann en droppe.

Bjällror pingla o skramla
när folk i alla dra förbi
i snien e de mjukt o ramla
Tänk om hem vi får äga må di?

Så står vi på Kjarkans backe
precis när klockorna slå o döna
rättar te se o känner sin frönsa nacke
snart väntar varmen den sköna.

Får höra att ett barn e fött
o han sin ska frälse vår själ
ente lätt förestå för en glött
meed sin ja fick gronna på säl.

Knut Thulin

